

Bartoš Kovalski

Univerzitet u Lođu, Odsek za istočnoazijske studije

Inicijativa „Pojas i put”, kineska spoljna politika i XIX kongres partije

Sažetak

U radu su razmotrene političke odluke donete na XIX kongresu Komunističke partije Kine (KPK), održanom u Pekingu, od 18. do 24. oktobra 2017. godine. Tokom sastanaka, kojima je prisustvovalo 2.280 delegata, predstavnika skoro 90.000.000 članova Partije, utvrđeni su državni politički ciljevi i izabrano je rukovodstvo KPK za narednih pet godina. Analizirajući ove promene, rad pokušava da ukaže na moguće implikacije u spoljnoj politici, koje se mogu izvući iz najvažnijeg političkog događaja u Narodnoj Republici Kini u 2017. godini.

Ključne reči:

Komunistička partija Kine, Si Đinping, XIX kongres KPK, spoljna politika, promene, socijalizam „novog doba“

UVODNI GOVOR SI ĐINPINGA NA XIX KONGRESU KPK I SOCIJALIZAM „NOVOG DOBA”

U dugačkom uvodnom govoru partijskim delegatima, predsednik Narodne Republike Kine i generalni sekretar Centralnog komiteta KPK, Si Đinping je najavio implementaciju političke filozofije pod imenom „socijalizam novog doba sa kineskim karakteristikama” (*Xin shidai Zhongguo tese shehui zhuyi*,

新时代中国特色社会主义思想).¹ Na semantičkom nivou, ovo proširuje koncept socijalizma sa kineskim karakteristikama (do 11 znakova). U osamdesetim godinama, ideološki okvir države definisan je kao *you Zhongguo tese de shehui zhuyi*, 有中国特色的社会主义 (10 znakova), u sledećoj deceniji je korišćen pojam *you Zhongguo tese shehui zhuyi* 有中国特色社会主义 (9 znakova); i donedavno, u 21. veku, *Zhongguo tese shehui zhuyi zhōng guó tè sè shè huì zhǔ yì* (8 znakova).

Intenzitet socijalističke frazeologije u Si Đinpingovom govoru bio je vrlo jak i verovatno mučan i tegoban za skoro 2.300 delegata koji su slušali govor šefa partije i države. Kome su, onda, ove pomalo neprikladne reči bile upućene? Među mogućim adresama su niže pozicionirani članovi partije koji prenose socijalistički sadržaj na obične građane. Primer slične propagandne aktivnosti je kampanja za „osnovne socijalističke vrednosti” (*shehui zhuyi hexin jiazhi guan*, 社会主义核心价值观), koja je konglomerat republikanskih i komunističkih slogana koji su cirkulisali u kineskom političkom diskursu tokom prošlog veka. Ovaj pristup bio je značajno intenziviran u mesecima koji su prethodili Kongresu. Zanimljivo je da su mnogi članovi KPK tretirali postere i transparente kojima je promovisana ova, u javnim prostorima, sveprisutna kampanja (na ulicama, u hotelima, restoranima itd.), u najboljem slučaju, kao politički neophodan anahronizam. Možda je nedavno oživljavanje socijalistike frazeologije pokušaj KPK da se restauriše jedan ideološki konektiv (a da to nije nacionalizam) u društvu preokupiranom sticanjem novca ili da se obezbedi alibi za zadržavanje marksističke fasade jedne, skoro ceo vek, stare partije koja se u organizacionom smislu vraća klasičnom lenjinističkom modelu. Na kraju krajeva, prema šefu najveće komunističke partije na svetu, KPK će igrati glavnu ulogu u svim sferama života u Kini: „U državnoj vlasti, armiji, društvu, obrazovanju, na istoku, zapadu, jugu i u centru, partija predvodi sve”. Prema tome, treba očekivati dalju centralizaciju vlasti i još veću ulogu partijske discipline i propagandnih organa.

Si Đinping je najavio da će u „novom dobu” Kina odlučno pristupiti političkom centru sveta i više doprineti čovečanstvu; ovo će verovatno dovesti

¹ Si Đinping, „Juesheng quanmian jincheng xiaokang shehui duoqu xin shidai Zhongguo tese shehui zhuyi weida shengli – zai Zhongguo gongchandang di shijiu ci quanguo dahui shang de baogao, 决胜全面建成小康社会夺取新时代中国特色社会主义伟大胜利——在中国共产党第十九次全国代表大会上的报告” (Obezbediti odlučujuću pobedu u izgradnji modernog, prosperitetnog društva u svim aspektima i težiti velikom uspehu socijalizma sa kineskim karakteristikama za novu eru – govor održan na Devetnaestom nacionalnom kongresu Komunističke partije Kine), vebisajt Vlade Narodne Republike Kine, 27. oktobar 2018; http://www.gov.cn/zhuanti/2017-10/27/content_5234876.htm

do povećane aktivnosti NR Kine u izgradnji sopstvenog svetskog poretka (paralelno sa onim koji je definisao Zapad posle 1945. godine) – stvaranjem „novog tipa međunarodnih odnosa”. Iako Si nastavlja da poštuje tradicionalne principe kineske spoljne politike, primetno je da zauzima odlučniju poziciju: umesto da podržava nemešanje u stvari drugih zemalja, on zagovara otpor prema onima koji krše pravila. Prema vođi NR Kine, zemlja će takođe težiti da demokratizuje međunarodne odnose i smanji jaz u stepenu razvijenosti između globalnog Juga i Severa. Ovako definisanim pristupom i prevazilaženjem unutrašnjih razvojnih dispariteta se takođe cilja na uklanjanje prepreka za ulaganja u stranim zemljama (što je u osnovi kineskih ekonomskih neslaganja sa razvijenim zemljama) i veće otvaranje Zapadne Kine za strane investitore. Si Đinping naglašava da će jedan od zadataka u godinama koje dolaze biti borba protiv siromaštva ruralne populacije (do 2020. godine) i opšte poboljšanje uslova života stanovništva (*minsheng*, 民生), a najvažniji elemenat ovoga je omogućavanje zapošljavanja. S druge strane, dugoročni strateški cilj Kine je ostvarivanje statusa globalnog lidera, najpre u domenu inovacija (do 2035. godine), a u vojnoj moći do sredine veka. Do 2050. godine, Narodnooslobodilačka armija treba da postane armija svetske klase. Predsednik NR Kine je takođe jasno ocrtao mere za ispunjavanje zadatka „prisajedinjenja kineskih zemalja”, što je neophodan uslov za preporod zemlje. Verovatno je formulacija: striktno „održati sveobuhvatnu vlast (*quanmian guan zhiquan* 全面管治权)” nad Hong Kongom i Ma-kaom, po prvi put napisana u dokumentu najvišeg nivoa. Ova formulacija doslovno znači da Centralna vlada u Pekingu može da upravlja svim stvarima u Posebnim administrativnim regionima, uprkos formuli „jedna zemlja, dva sistema”. Podjednako jaka retorika upotrebljena je da se izrazi pozicija Kine u odnosu na Tajvan i na razvoj odnosa Pekinga i Tajpeha, koji treba da je zasnovan na mogućnosti „mirne reunifikacije” i formule „jedna zemlja, dva sistema”. Prema Si Đinpingu, apsolutna osnova za pregovore u Tajvanskom tesnacu je takozvani „Konsenzus iz 1992. godine” i definicija „jedne Kine”, onako kako je tada tumačena. Ova politička formula uspostavlja liniju podele između dveju tajvanskih, vodećih, političkih partija; prihvataju je Nacionalisti (Kuomintang), ali je odbacuje vladajuća Demokratska partija progresa. Tako je upozorenje da će se separatističke snage koje teže nezavisnosti Tajvana suočiti sa „čvrstim suprotstavljanjem i zaustavljanjem” jasno upućeno na adresu političkog sedišta predsednika Čai Ingvena. Reč „separatizam” se pojavljuje u govoru čak osam puta i lider KPK ističe da „se neće tolerisati ponavljanje istorijske tragedije dezintegrisanja zemlje. Kineski narod će jakim suprotstavljanjem dočekati sve separatističke aktivnosti”. To je takođe signal da će biti nastavljena politika oštrog kursa i pojačane

kontrole nad Sinkjangom, što se može dovesti u vezu sa političkim režimom dinastije Čing sprovedenim na severozapadu.²

PERSONALNO PREKOMPONOVANJE U RUKOVODEĆIM STRUKTURAMA PARTIJE I PUTANJE SPOLJNE POLITIKE

Kongres je ubacio Si Đinpingovu misao – „socijalizam s kineskim karakteristikama za novo doba” u partijski statut. Definisana je kao „putokaz aktivnostima za postizanje nacionalnog preporoda” i na taj način učinjena besmrtnom. Posle Mao Cedunga i Deng Siaopinga, ovo sadašnjeg šefa države čini trećim liderom čiji je doprinos razvoju „kineskog socijalizma” konstruktivan. Suprotno metodu tranzicije vlasti, koga je KP Kine usvojila tokom poslednjih dveju decenija, Kongres ne ukazuje eksplicitno na ličnost koja bi mogla da bude Sijev naslednik, što nagoveštava Sijevu ambiciju da dugoročno bude vođa ili da ne postoji politički kompromis unutar najviših ešalona vlasti, sa čime se treba izboriti u narednih pet godina. U vezi s tim, takođe se mora приметiti da članovi Stalnog komiteta, koji će za pet godina preći starosnu granicu za odlazak u partijsku penziju, nisu predodređeni godinama da preuzmu vlast nakon trenutnog lidera. U senci Ksijeve konsolidacije moći, tri lične odluke mogu posebno da nagoveste promenu tonova u važnim oblastima aktivnosti NR Kine.

Prvo, kada je reč o spoljnoj politici, promovisanje Jang Điečija, bivšeg ministra spoljnih poslova i državnog savetnika u člana Politbiroa, ukazuje na to da spoljna politika dobija istu važnost koju je imala u devedesetim godinama prošlog veka kada je Čien Čičen, zamenik ministra spoljnih poslova i ministar spoljnih poslova bio član ovog političkog organa. Drugo, naime, novanje Han Ženga za člana Stalnog komiteta Komunističke partije Kine ima svoj značaj u odnosu na povećanje ideološke discipline i kontrolu društva koju je promovisao predsednik Si (raznim institucionalnim rešenjima, uključujući osnivanje Nacionalne nadzorne komisije za borbu protiv korupcije zaposlenih u javnom sektoru – i to ne samo članova partije kao u slučaju Centralne komisije za inspekciju discipline; i stvaranje tzv. Socijalnog kreditnog sistema do 2020. godine). Uvođenje sekretara KPK za Šangaj u unutrašnji krug moći nagoveštava otvorenost, u većem stepenu od očekivanog, za subjektivizovane procese koji će biti korišćeni za rešavanje rastućih

² Bartosz Kowalski, “Holding an Empire together: Army, Colonization and State-building in Qing Xinjiang”, *Ming Qing Studies* 2017, pp. 45–70.

socijalnih problema na koje Si više puta ukazuje u svom govoru.³ Unapređenje Han Ženga takođe ima i međunarodnu dimenziju sa pozitivnim efektom na razvoj kinesko-grčkih odnosa. Prijateljski kontakt između Hana i premijera Aleksisa Ciprasi i lokalnih vlasti u Pireju dobro je poznat.⁴ Većina deonika Pirejske luke je u vlasništvu Kineske prekomorskog transportne kompanije (Chinese Ocean Shipping Company – COSCO). Poslednji značajan elemenat je prihvatanje u Stalni komitet Vang Huninga, bivšeg profesora Univerziteta Fudan i, od sredine devedesetih, ideologa i propagandistu meke moći koji promovise koncept takozvane nove autoritarnosti (*xin quanwei zhuyi*, 新权威主义), prema kojoj je Kini potreban jak lider, sposoban da vodi zemlju kroz teška vremena podela i izazova. Dakle, može se očekivati pojačana ideologizacija kineskog političkog diskursa, kako unutrašnjeg tako i spoljašnjeg. Kako XIX kongres pokazuje, internom agendom će dominirati slogani marksizma – lenjinizma u ublaženoj formi u cilju identifikovanja i otklanjanja „glavnih protivrečnosti” u kineskom narodu.⁵ U isto vreme, rukovodstvo NR Kine će na svetskoj sceni promovisati kineski društveno-politički model vladavine ili kineski pristup (*Zhongguo fang'an*, 中国方案).⁶ Očekuje se da će ovo biti posebno privlačno zemljama u razvoju, uključujući one u Centralnoj i Istočnoj Evropi, prostoru koji je u očima kreatora kineske politike široko definisan kao region sa razvojnim karakteristikama.⁷ Na Kongresu je izneta nova optužba protiv Sun Žengkaia, bivšeg partijskog lidera u Čongčingu, koji je bio optužen za „ozbiljno narušavanje partijske discipline”, *ergo* korupciju i zloupotrebu vlasti. Liu Šiu, šef Regulatorne komisije kineskih bezbednosnih službi, optužio je Suna (i nekoliko

³ Ketty Loeb, “A Grim Outlook for China’s Civil Society in the Wake of the 19th Party Congress”, *Asia Pacific Bulletin*, No. 402, 26 October 2017, Washington, DC: East-West Center; <https://www.eastwestcenter.org/publications/grim-outlook-china%E2%80%99s-civil-society-in-the-wake-the-19th-party-congress>

⁴ Chen Zhanjie, Liu Yongqiu, “China, Greece to boost cooperation through Belt and Road Initiative”, *Xinhuanet.com*, 13 June 2017; http://news.xinhuanet.com/english/2017-06/13/c_136362882.htm

⁵ Xu Lingui, “China embraces new ‘principal contradiction’ when embarking on new journey”, *Xinhua.com*, 20 October 2017; http://news.xinhuanet.com/english/2017-10/20/c_136694592.htm

⁶ “Shijiu da: Zhongguo zhihui Zhongguo fang'an yingxiang shijie 十九大：中国智慧中国方案影响世界” [the 19th CPC Congress: Chinese wisdom [and] Chinese approach influence the world], *Renmin Ribao* 人民日报, 24 October 2017; <http://cpc.people.com.cn/19th/n1/2017/1024/c414305-29604555.html>

⁷ Bartosz Kowalski, “China’s foreign policy towards Central and Eastern Europe: The ‘16+1’ format in the South–South cooperation perspective. Cases of the Czech Republic and Hungary”, *Cambridge Journal of Eurasian Studies*, 2017, 1: #7R65ZH; <https://doi.org/10.22261/7R65ZH>

drugih političara) za organizovanje zavere čiji je cilj svrgavanje Si Đinpinga.⁸ Ova akcija izaziva nedvosmislene asocijacije na nekadašnje optužbe protiv Liu Šaočija ili Lin Pijaoa, koji su se tada takmičili protiv Mao Cedunga. Ova formula, koja sadrži optužbe protiv Sun Žengkaia, ukazuje na promenu u strategiji unutarpartijskog rivaliteta u kome kandidati za najviše pozicije u kineskoj Komunističkoj partiji mogu biti sudski procesuirani na osnovu političkih optužbi.

Međutim, nasuprot široko rasprostranjenim hvalospevima predsedniku Siju i slavljenju razvoja otadžbine pod njegovom vladavinom, stoji izjava odlazećeg guvernera Narodne banke Kine, Žu Sijaočuna. Usred Kongresa uticajni šef centralne banke umanjio je zvanični optimizam, upozoravajući na visok rizik od finansijske destabilizacije i tzv. „Minski momenat”.⁹ Ovaj izraz je korišćen u vezi sa mehanizmima finansijske krize u Rusiji 1997. godine i globalnog finansijskog kolapsa deceniju kasnije. U tom kontekstu treba pomenuti da je u septembru 2017. agencija Standard i Puor (Standard & Poor's) smanjila rejting Kine od AA-minus do A-plus, opravdavajući to smanjenje dugoročnim rastom broja kredita koji povećavaju ekonomski i finansijski rizik za Kinu.¹⁰

Uprkos tome što je Kongres inaugurisao „novo doba” kineskog socijalizma, rešenja koja su najavljena asociraju na svoju pravoslavnu verziju, što signalizuje ideološki pomak unazad, ka korenima. U organizacionoj formuli KP Kine, predstavljenoj na Kongresu, u mnogim aspektima se vidi slika analogna onoj u periodu formiranja kineske komunističke organizacije: primena lenjinističkih metoda u upravljanju partijom, državom i društvom i upotreba propagandnih sredstava. U tom kontekstu, ideološki format Si Đinpinga ne može se posmatrati kao inovativan, a definisanje kontradikcija kao oscilujućih oko društvenih dispariteta ne može se smatrati doprinosom ideološkoj misli „novog doba”.

⁸ Wendy Wu, Choi Chi-yuk, „Coup plotters foiled: Xi Jinping fended off threat to ‘save Communist Party’”, *South China Morning Post*, 19 October 2017. (Updates 23 October 2017); <http://www.scmp.com/news/china/policies-politics/article/2116176/coup-plotters-foiled-xi-jinping-fended-threat-save>

⁹ Charlotte Gao, „Before Reshuffle, Central Bank Governor Sends Warning to China's Economy”, *The Diplomat*, 20 October 2017; <https://thediplomat.com/2017/10/before-reshuffle-chinas-central-bank-governor-sends-warning-to-chinas-economy/>

¹⁰ Richard Partington, „China's credit rating cut to A+ by S+P over rising debt fears”, *The Guardian*, 21 September 2017; <https://www.theguardian.com/business/2017/sep/21/sp-cuts-chinas-credit-rating-to-a-over-rising-debt-fears>

ZAKLJUČAK: OSTVARIVANJE GLOBALNOG UTICAJA KROZ INICIJATIVU „POJAS I PUT”

Pored misli Si Đinpinga, „implementacija *Pojasa i puta*” takođe je ozvaničena u Ustavu KPK. Ovo ubacivanje bez presedana jedne međunarodno-političke inicijative u osnovni okvir operativnog kodeksa partije implicira da će ta strategija biti dugoročna i čini je elementom politike koja bi trebalo da nadživi buduću promenu rukovodstva KPK. Na ovaj način, zemlje koje imaju dublje odnose sa Kinom moraće, *de facto*, da pristanu da učestvuju u projekciji kineskog globalnog uticaja, ili bar da se uzdrže od otvorene kritike.¹¹

Izjava predsednika Si Đinpinga da je Kina spremna da igra globalnu ulogu i „više doprinese čovečanstvu” može se pretvoriti u težnju Pekinga da izvozi vlastiti politički model i povećava svoje vojno prisustvo u svetu. Uspostavljanje vojne baze u Džibutiju, koja je prvi kineski objekat ove vrste u nekoj stranoj zemlji, zajedno sa planovima za izgradnju *offshore* pomorske baze u pakistanskom Gvadaru, potvrđuje pokušaje Kine da osigura svoju trgovinu i investicije duž *Pojasa i puta*.¹² Kao što su druge globalne sile činile u prošlosti, Kina će aktivno raditi na stvaranju sopstvenih sfera uticaja u pojedinim nacijama ili grupama zemalja. Prirodno tle za testiranje ravnoteže sa Zapadom biće globalni Jug, *ergo*, zemlje u razvoju u jugoistočnoj Evropi, kojima je Peking neformalni lider i koji stvara multilateralne blokove po kineskoj formuli „plus” (npr. Forum za saradnju sa Kinom i Afrikom; inicijativa „16 + 1”). Treba napomenuti da je, pre XIX kongresa, u julu 2017. godine prva grupa studenata iz zemalja u razvoju diplomirala na Institutu za saradnju Jug – Jug (ISSCAD), Univerziteta u Pekingu. Na ceremoniji dodele diploma bili su prisutni mnogi uticajni zvaničnici i naučnici, uključujući Lin Đianhua, predsednika Univerziteta u Pekingu, Ju Đianhua, zamenika ministra trgovine, i Justin Jifu Lina, dekana ISSCAD i bivšeg vodećeg ekonomistu Svetske banke, dok je predsednik Si Đinping poslao pismo-čestitku. Ovo pokazuje da Kina gaji stopama Zapada u nastojanju da oblikuje elite u zemljama u razvoju.¹³

¹¹ “Belt and Road in CCP Constitution – Future Sealed?”, *BeltAndRoad.blog*, 26 October 2017; <https://beltandroad.blog/2017/10/26/belt-and-road-in-ccp-constitution-future-sealed/>

¹² Minnie Chan, “First Djibouti ... now Pakistan port earmarked for a Chinese overseas naval base, source say”, *The South China Morning Post*, 5 January 2018; <http://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/2127040/first-djibouti-now-pakistan-port-earmarked-chinese>

¹³ Institute of South-South Cooperation and Development web page, 21 August 2017; <http://www.isscad.pku.edu.cn/news1738/2017/0821/33374.html>

Ogromno samopouzdanje koje kineski političari imaju posle decenija „prikrivanja potencijala i čekanja pravog trenutka” (taoguang ianghui, tào guāng yǎng huì), i sve veća snaga ekonomske i kulturne privlačnosti pokazana svetskoj zajednici inicijativom „Pojas i put” (IPP) stoga predstavljaju rastući izazov za zapadne zemlje. U tom pogledu, značajan je pretkongresni intervju koji je, agenciji Hsinhua, dao Aleksandar Vučić, predsednik Srbije i predsednik vladajuće Srpske napredne stranke. On je izrazio spremnost da ojača odnos sa KPK i sledi određena kineska rešenja koja bi mogla biti primenjena u Srbiji.¹⁴ Osim toga, otkriveni primeri kineske izgradnje političkog uticaja 'iza scene' u takvim razvijenim zemljama, kao što su Australija, Novi Zeland i Češka Republika, dokazuju da, za vladavine Si Đinpinga, intenzitet ovih aktivnosti neskriveno raste.¹⁵ Kapacitet Pekinga da vrši globalni uticaj i oblikuje međunarodnu situaciju očigledno je porastao tokom proteklih godina. S obzirom na „Prvo Amerika”, protekcionističku politiku Donalda Trampa i eroziju kohezije u EU, njegov uticaj će samo sve više rasti u godinama koje dolaze.

¹⁴ “Serbia’s ruling party keen on more cooperation with ‘natural ally’ CPC”, *Xinhua.net*, 13 October 2017; http://news.xinhuanet.com/english/2017-10/13/c_136677543.htm

¹⁵ Anne-Marie Brady, “Resisting China’s magic weapon”, *The Interpreter*, 27 September 2017; <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/resisting-china-s-magic-weapon>